

9. Клепко С. Цінності буття і цінності освіти в контексті глобалізації / С. Клепко // Дайджест “Школа – парк” педагогічних ідей та технологій. – 2005. – № 1–2. – С. 25–35.

10. Леонтьев А.Н. Потребности, мотивы, эмоции : конспект лекций / А.Н. Леонтьев. – М. : Изд-во МГУ, 1971. – 98 с.

11. Хазард Дж. Ценностные ориентации советских и американских учителей / Дж. Хазард, С.Г. Вершловский // Педагогика. – 1992. – № 3–4. – С. 102–106.

12. Шиянов Е.Н. Гуманизация педагогического образования: состояние и перспектива / Е.Н. Шиянов. – М. : Ставрополь, 1991. – 297 с.

ЧОРНА Т.В.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ З УРАХУВАННЯМ ІНДІВІДУАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ

Перш ніж стати до трудової діяльності, люди набувають безліч нових знань і навичок, ціннісних установок. Професійна підготовка фахівця включає здобуття спеціальної професійної освіти у відповідних середніх і вищих навчальних закладах [1].

Сучасна система підготовки фахівців у вищих навчальних закладах характеризується інтенсифікацією процесу навчання, збільшенням кількості отримуваної інформації, психічною насиченістю навчальних занять, сесій, високими вимогами до якості знань, недостатнім обсягом рухової активності і, як наслідок, недостатнім рівнем фізичної підготовленості та стану здоров'я спеціалістів різного профілю [2].

Професійна діяльність у галузі фізичної культури та спорту висуває високі вимоги до фахівців, їхньої особистості й професійно-спортивної майстерності [3]. Як свідчать дослідження [2], саме практична готовність до здійснення випускником вищого навчального закладу (ВНЗ) свого професійного призначення є інтегруючим показником якісної системи підготовки спеціалістів у вищій школі [5]. У зв'язку із цим існуючу систему організації та зміст навчання у ВНЗ слід спрямовувати на формування в студентів умінь і навичок практичного вирішення професійних завдань [1].

Проведений аналіз літературних джерел свідчить, що проблема вивчення здібностей до професійної діяльності в галузі навчання й виховання завжди була в центрі уваги багатьох вітчизняних і зарубіжних учених.

Методологічною основою досліджень стали наукові праці, у яких викладено психологічної основи здібностей (Б.Г. Ананьєв, К.К. Платонов, В.С. Мерлін, Б.М. Теплов та ін.), певні види здібностей (Ф.Н. Гоноблін, В.А. Крутецький, М.Д. Левітов, В.Т. Ялович та ін.), системний підхід при вивченні здібностей (Н.А. Аминов, Е.А. Голубєва, В.Г. Григоренко, В.Д. Шадриков та ін.), структуру педагогічних здібностей (Н.В. Кузьміна, Ю.Н. Кулюткін, А.К. Маркова, А.І. Щербаков та ін.), професійні здібності

спеціаліста з фізичної культури (Л.В. Волков, О.В. Куц, М.В. Кричфалуший, Б.М. Шиян, А.В. Цьось та ін.)[4].

Мета статті – проаналізувати спрямованість майбутнього фахівця з фізичного виховання; на основі отриманих нових даних сформулювати рекомендації щодо покращення процесу професійної підготовки у ВНЗ.

На основі аналізу наукової й методичної літератури визначено професійно важливі компоненти здібностей, характерні для майбутнього фахівця фізичного виховання, їх загальна кількість. Виявлено найбільш інформативні компоненти здібностей спеціаліста, тобто саме ті, які суттєво впливають на ефективність педагогічної діяльності.

У зв'язку із цим особливо актуальним стає вирішення проблеми професійного становлення випускника вищого навчального закладу [5]. Специфіка причин цієї проблеми полягає у відсутності в освітньому процесі ВНЗ сукупності таких чинників:

- професіологічного відбору за принципом здатності максималізації професійної самореалізації;
- комплексного методологічного супроводу постановки професійних цілей;
- прикладної технології реалізації професійної самоідентифікації;
- реалізації цільової орієнтації самоідентифікації випускника ВНЗ [6].

Передбачалося, що професійно орієнтовані знання гарантують висококваліфіковану поведінку випускника в трудовій діяльності

У зв'язку із цим затребуваними стають знання про індивідуальні особливості студентів, що впливають на якість їх професійної підготовки (мотивація до навчання; схвалення; об'єктивна самооцінка; прояв комунікативних і організаторських здібностей; низький рівень збудливості; стресовразливість; логічність мислення; показники суб'єктивного контролю справи) і формування на їх основі більш ефективних освітніх установок.

С.Ю. Балбенко [6] основні професійно значущі якості вчителя, які необхідні для роботи з фізичного виховання, пропонує об'єднати в такі групи:

- якості, які визначають спрямованість особистості (ідейні переконання, соціальні потреби, моральна орієнтація, усвідомлення соціального й суспільного обов'язку, громадська відповідальність, суспільна активність);
- якості, які визначають фізкультурно-педагогічну спрямованість особистості вчителя фізичної культури (любов до дітей, інтерес до фізичної культури, спостережливість, педагогічний такт, організаційні можливості, вимогливість, цілеспрямованість, справедливість, реальна самооцінка, стриманість, професійна працездатність);
- якості, які визначають пізнавальну активність (інтереси, інтелектуальна активність, відчуття нового, готовність до самоосвіти) [4].

Студенти під час навчання отримують одночасно однакову інформацію. Між тим однаковий матеріал вони сприймають по-різному. У кожного формується окреме індивідуальне уявлення про почуту інформацію.

цію. Розбіжності в сприйнятті почутого можна пояснити багатьма чинниками: рівнем знань, попереднім досвідом, здібностями до навчання, психолого-фізіологічними властивостями, мотиваційними чинниками тощо[2]. Спрямованість – це модус особистості, стрижень її структури, що визначає її ініціативну поведінку, яка виходить за межі пасивних реакцій на зовнішні подразники [3].

Відповідно до цього розбіжності в подальшому впливатимуть на реалізацію професійних дій. Тому, дослідивши лише зовнішні сторони, умови формування викладача фізичного виховання, не можна напевно робити висновки про результативність його професійної діяльності. Більш інформативним має бути вивчення діяльності з одночасним дослідженням внутрішньої її сторони, аналізом формування психічних образів [6].

Для визначення особової спрямованості на сьогодні використовується орієнтаційна анкета, вперше опублікована Б. Бассом у 1967 р. [3]. Анкета складається з 27 пунктів-думок, за кожним з яких можливі три варіанти відповідей, що відповідають трьом видам спрямованості особи. Респондент повинен вибрати одну відповідь, яка найбільшою мірою виражає його думку або відповідає реальності, і ще один, який, навпаки, найбільш далекий від його думки або ж найменше відповідає реальності. Відповідь “найбільш” отримує 2 бали, “найменш” – 0, що залишився невибраним – 1 бал. Бали, набрані за всіма 27 пунктами, підсумовуються для кожного виду спрямованості окремо.

За допомогою методики виявляються такі спрямованості:

1. Спрямованість на себе (Я) – орієнтація на пряму винагороду й задоволення безвідносно до роботи та співробітників, агресивність у досягненні статусу, владність, схильність до суперництва, дратівливість, тривожність, інтровертірованість. Особиста спрямованість – це переважання мотивів власного добробуту, прагнення до особистої переваги та престижу, орієнтація на винагороду й задоволення безвідносно до роботи й співробітників, агресивність у досягненні статусу, владність, схильність до суперництва, дратівливість, тривожність [3].

2. Спрямованість на спілкування (О) – прагнення за будь-яких умов підтримувати відносини з людьми, орієнтація на спільну діяльність, але часто на шкоду виконанню конкретних завдань або наданню щирої допомоги людям, орієнтація на соціальне схвалення, залежність від групи, потреба в прихильності й емоційних відносинах з людьми. Такого працівника більше цікавить не стільки кінцевий результат діяльності, скільки сама спільна діяльність, можливість спілкуватися [3].

3. Спрямованість на справу (С) – зацікавленість у вирішенні ділових проблем, виконання роботи якнайкраще, орієнтація на ділову співпрацю, здатність обстоювати на користь справи власну думку, яка корисна для досягнення загальної мети. Характерним для нього є прагнення до оволодіння новими навичками й уміннями, вдосконалення своєї майстерності, потяг до пізнання. Цей вид спрямованості є найкращим для результативної

праці, але ефективна професійна діяльність потребує певних рівнів розвину-
неності інших видів спрямованості [3].

У результаті були отримані дані, які давали змогу стверджувати про те, як відбувається формування концептуальної моделі. Встановлено, які психічні образи найчастіше актуалізуються у свідомості викладача й беруть активну участь у регуляції діяльності, які, навпаки, зменшуюся за ступенем виразності та не мають принципового значення при реалізації професійних дій [2]. Виявлення недостатньо сформованих образів, вказує на ті сторони, складові діяльності викладача, які можна розглядати як резерви в підготовці. Справляючи цілеспрямований педагогічний вплив на ці складові, можна сприяти покращенню процесу підготовки висококваліфікованих кадрів [6].

Так, було виявлено, що на всіх етапах професійного становлення переважна більшість анкетованих вбачають головним у діяльності викладача спрямування зусиль на виховання студента. При цьому мало уваги приділяється формуванню самого педагога [2]. Це свідчить про недостатню рефлексію реального викладача. Іншими словами, викладач намагається формувати лише студента, забуваючи про власний розвиток. Вихід із цієї ситуації вбачаємо за рахунок збільшення навчальних годин на розділи, спрямовані на саморозвиток, самопізнання, самоактуалізацію, саморегуляцію [6].

Гарним показником гармонійної особистості є приблизно однакова розвиненість усіх трьох видів спрямованості (див. рис.) [3].

Визначення особистісної спрямованості

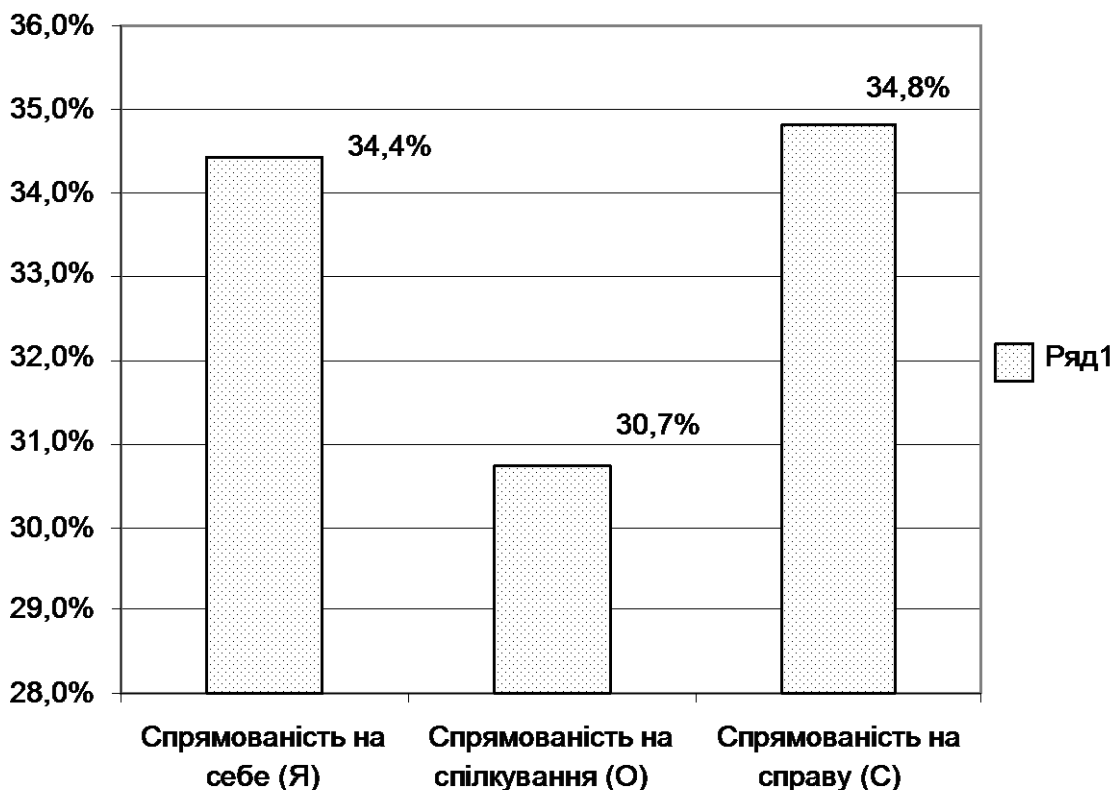

Рис. Визначення особистісної спрямованості

При аналізі структури концептуальної моделі, розподілі психічних образів на образи-цілі, образи-предмети, образи-засоби та образи-результати встановлено переважання образів-цілей над образами-результатами й образами-засобами. Це свідчить про те, що фахівці достатньо добре уявляють цілі діяльності, водночас гірше її результат, при цьому недостатньо розуміють напрям трудових зусиль і необхідний для цього арсенал засобів. У зв'язку із цим доцільно в навчальній дисципліні “Теорія і методика фізичного виховання” більше приділяти уваги способам і методам досягнення мети діяльності; розширити уявлення про засоби діяльності, вийти за межі загальноприйнятих: фізичних вправ, чинників навколишнього середовища та гігієнічних факторів [2].

Висновки. Таким чином, аналіз наявності та ступеня виразності окремих психічних образів концептуальної моделі діяльності викладача дав нам змогу виявити ті складові діяльності в процесі професійного становлення, які не набувають достатнього значення. І, розглядаючи їх як резерви у професійній підготовці фахівців, сформулювати низку рекомендацій, спрямованих на вдосконалення навчального процесу. Впровадження їх у навчальний процес повинно сприяти розширенню уявлення випускників фізкультурних закладів освіти про професію викладача фізичного виховання, сприяти швидшому опрацюванню й збільшенню в подальшому успішності реалізації професійної діяльності.

Література

1. Зубова Н. Взаємозв'язок фізичного виховання та трудової діяльності (соціально-психологічні аспекти управління виховним процесом) [Електронний ресурс] / Н. Зубова. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/msnu/2005-t3/.../57Zubova.
2. Карченкова М.В. Взаємозв'язок основних компонентів професійних здібностей в структурі діяльності майбутніх вчителів фізичної культури / М.В. Карченкова // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. – Л., 2005. – Т. 3. – Вип. 9. – С. 107–112.
3. Поночовна-Рисак Т.М. Спрямованість особистості та її складові у майбутніх студентів-податківців / Т.М. Поночовна-Рисак // Педагогічні науки : наук. пр. – Вип.146 – С. 81–86.
4. Семенова Е.В. Исследование динамики содержательных компонент профессиональной деятельности высшего физического образования / Е.В. Семенова, Л.М. Куликов // Высшее образование сегодня. – 2008. – № 2. – С. 76–80.
5. Солтик О. Удосконалення процесу підготовки викладачів фізичного виховання шляхом аналізу концептуальних моделей діяльності / О. Солтик // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. – Л., 2005. – Т. 3. – Вип. 9. – С. 61–64.
6. Станкин М.И. Профессиональные способности педагога: Акмеология воспитания и обучения / М.И. Станкин. – М. : Флинта, 1998. – 386 с.
7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://window.edu.ru/window_catalog/pdf2txt?p_id=11729&p_page=2.